

Senioren

Kjell Helgesen:
En sund og
naturlig Drakt
for Kvinder s. 4

**Trygve
Andersen:**
Vi vil være
lysbærere s. 8

17. mai, grunnloven, friheten og nåden

Finn Møller Nielsen

FORMANNENS TANKER

Vårtanker

Når dette skrives midt i april, går det mot våren, og jeg håper at alle lesere av *Senioren* har kommet godt gjennom vinteren og er friske etter koronaen. Våren er en fin årstid; vi ser at alt i naturen som så dødt og visst ut, begynner å spire og få nytt liv, og da husker jeg Guds løfte til Noah etter vannflommen: «Så lenge jorden står, skal såtid og høsttid, kulde og varme, sommer og vinter, dag og natt aldri ta slutt.»

Det er litt frustrerende for oss som har planlagt treffet og sørget for talere og underholdning å måtte avlyse treffet. Men vi må planlegge et treff til høsten igjen. Tid og sted er ikke bestemt ennå. I år blir det seniortreff i Danmark, neste år skal vi arrangere treffet i Norge; vi har booket plass på Hurdalssjøen Hotell og Spa i tidsrommet fra tirsdag 26. juli til søndag 31. juli, så allerede nå kan du planlegge noen dager med fellesskap, åndelig påfyll, utflukter m.m.

Sammen med bladet sender vi en giro for innbetaling av kontingent for 2022.

Jeg holder på å lese boken *Det gode liv*, skrevet av Kjell Aune. Man kan betrakte den som en misjonsbok. Jeg vil gjengi noen tanker fra et avsnitt om Jesu liv i kortform.

Han ble født i en uanselig landsby, som barn av en fattig jomfru. Han vokste opp i en annen landsby, og arbeidet i et snekkerverksted til han var tretti år.

Så var han en omreisende predikant i tre år. Han hadde aldri sitt eget hjem og stiftet ikke familie. Og han reiste ikke stort mer enn tretti mil fra Nasaret. Han gikk aldri på en høyere skole, skrev aldri noen bok.

Allerede som ung mann fikk han folk imot seg, og mot slutten av sitt liv forlot alle hans nærmeste venner ham. En av dem fornektet ham, en annen forrådte ham. Han ble overlatt til sine fiender. En ustyrlig folkemengde fikk dømt ham uten en skikkelig rettergang. Han ble spottet, torturert og henrettet som en kriminell på et kors, mellom to røvere. Til og med på korset fikk han ikke være i fred for sine forfølgere. Og da han endelig døde av utmattelse og pinsel, ble han tatt ned og lagt i en annen manns grav.

Nesten tjue lange århundrer har kommet og gått, og den dag i dag er han sentrum for noen milliarder menneskers oppmerksomhet, og opphavsmann til en fremgangsrik verdensbevegelse.

Uten penger, våpen eller makt har han vunnet flere mennesker for seg enn noen annen rikmann, hærfører eller hersker noen gang har maktet. Statsmenn, vitenskapsmenn, filosofer og teologer har blitt berømt, for så å blekne i folkeminnet etter som tiden har gått. Denne mannen har bare blitt mer og mer kjent, avholdt og aktuell etter hvert. Og det på tross av at ingen noen gang har vært utsatt for så mye motstand, kritikk og angrep som han. ■

Hver alder har sine fordeler

Livet er en gave, men også en oppgave, sier Daniel Ask. Som å være levende – og gjøre livet mindre vanskelig for andre.

Daniel Ask er en rask mann.

I sin ungdom løp han sekstimeren på 7,2 sekunder. Det er fort, i dag er det verdensrekord – for kvinner. Og han har konkurrert i mange slags sport, fra friidrett og fotball til turn og badminton. Som elev ved Tyrifjord Høyere Skole løp han Røyse rundt på en tid som bare noen ytterst få har underskredet. Badminton fanget interessen da han var i godt voksen alder, mens han var elev ved Skodsborg fyrioterapiskole. Likevel har han vært ranket som nummer tre i verden i sin årsklasse. Han har vært nordisk og europeisk mester, og norgesmester mer enn tjue ganger. Ja, alderen (78) er fremdeles ingen stor hindring for en ung som er blitt en del eldre.

Og Daniel er en bereist mann. Ikke mindre enn 115 land har han gjestet, i alle verdensdeler, også Antarktis. Minnene er en dagbok han alltid bærer med seg.

– Det har vært fantastisk å besøke adventistkirker så mange steder, og oppleve forskjeller i stil og stemning, for eksempel mellom Bulgaria og byer i Karibien, hvor jeg har vært flere ganger. Atmosfæren i de vestindiske menigheter er mer impulsiv; det er mer liv og røre, sang og samvær enn vi er vant med, sier Daniel.

– Syvendedags-adventismen er en god og trygg forankring på livsreisen, et rom for følelser og tanker. Daniel har talt ved gudstjenester og ledet bibelstudier, også under andre himmelstrøk. Som en slags «fritenker» har han stilt spørsmål for å oppmuntre til diskusjon. Bibeltolkning er jo først og fremst en samtale, ikke et fasitsvar.

– **Hva har livet lært deg?**

– Ikke minst at det er viktig å være sannferdig og ærlig. Og å dyrke relasjoner og ta vare på familie og venner. Livet er en gave – og en oppgave. Som å være levende og gjøre livet litt mindre vanskelig for andre.

– **Hvordan opplever du å bli eldre?**

– Hver alder har jo sine fordeler. I en viss forstand kan det være trist å registrere at årene går. Men hvis man får være noenlunde frisk, fysisk og sjelelig, er ikke livet det verste man har, for å sitere Benny Andersen. Man får sannsynligvis mer livserfaring og oversikt og er tryggere på seg selv.

Det er naturligvis viktig å leve sunt og være aktiv. Ja, det er av enda større betydning å trene etter hvert som man blir eldre. Jeg har en bror som nærmer seg 90 år og som fortsatt er på treningssenter og går på ski og rulleski. Det er selvsagt hverken mulighet og mål for de fleste.

59 år gammel ble Daniel rammet av prostatakreft. Det er traumatisk å få en slik diagnose. Og det var en aggressiv kreftform. Men han lever fortsatt, nesten 20 år eldre.

– Det var flere kamerater som var alvorlig syke i 2003, og noen døde. Kanskje var livsstilen en av grunnene til at jeg tålte behandlingen så bra og ble frisk? spør Daniel Ask.

Siden har han engasjert seg for saken, med lederansvar i styrer og utvalg i Prostatakreftforeningen. Han har et oppriktig ønske om å gi trøst og opplysning og medmenneskelig støtte til andre i en slik situasjon.

Ove S. Berntsen

Kjell Helgesen

En sund og naturlig Drakt for Kvinder

Ellen Whites hushjelp Kristine Dahl fikk norske damer til å gå med sportstøy og kortere skjørt, og hun tok patent på BHen.

Tekst: Kjell Helgesen

Ellen White ble sannsynligvis kjent med Kristine Dahl via hennes søster Cecilie. Hun var tolk for White da hun og Willie kom fra Sveits til Kristiania i 1885. Cecilie ble igjen i Norge for å arbeide på forlaget da White dro tilbake til Sveits. Kristine ble med til Sveits som tjenestepike, for husholdningen til Ellen, sønnen Willie og hans familie.¹ Den 17 år gamle Kristine brukte korsett. Ellen White hadde siden 1865 vært opptatt av klesreform, og hun kledde seg i en reformdrakt. Hun mente at klærne burde være enkle,

pene, sunne og reflektere et kristelig sinnelag. Av helsemessige årsaker var hun imot krinoliner, korsetter,

snøringer og lange skjørt som strøk langs bakken.² Kristine arbeidet to år for White i Sveits. Der ble hun døpt, kastet korsettet og ble interessert i sunn påkledning (1885-87). Etter oppholdet i Sveits dro hun til Battle Creek College i USA.

Da hun kom tilbake til Norge, var hun en tid lærer og underviste i matematikk og engelsk på frk. Lindstrøms pikeskole i Bergen. I 1894 tok hun imot privatelever i matematikk, også etter hvert i tilskjæring og søm.³ Året etter flyttet hun til Kristiania, etablerte en systue og holdt kurs i søm. Omtrent samtidig som hun startet systuen, skrev hun to artikler i *Sundhedsbladet*, begge med overskriften: «En sund og naturlig Drakt for Kvinder».⁴ I disse artiklene tok hun opp kampen mot korsettet og snørelivet, et utall av under-skjørt og høye hæler. Argumentene hentet hun fra Kellogg og andre leger. Som et alternativ anbefalte

Ellen White satte stor pris på Kristine. I et brev til William i november 1885 lovpriste hun Kristines dyktighet som syerske og hennes villighet til å utføre husarbeid. «Christine er akkurat den personen vi trengte, så dyktig med nålen og villig til å utføre all slags arbeid ... Jeg tror vi gjorde klokt i å sikre oss en så god medhjelper.» En måned senere skrev hun at «Christine er god og ømhjertet og vennlig, Jeg synes hun er et funn.»

Kristine ble døpt mens hun var i Basel, den 1. januar 1886. «Å, så takknemlig jeg er for dette, bemerket Ellen White. Hun er et dyrebart barn. Vi liker henne meget godt og jeg tror hun selv er fullt ut tilfreds.» - Edwin Torkelsen, *Ellen G. White og Norge* s. 145.

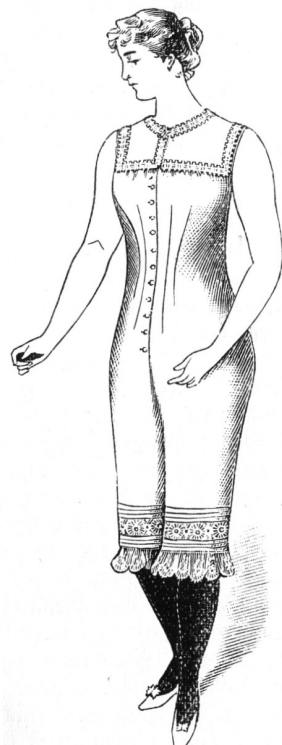
hun sitt eget patenterte brystband (les BH) og et helt nytt sett av undertøy som bestod av chemi-
letter, (som kunne minne om superundertøy hvor
buksen og trøyen hang i sammen, men med en
knapping i fronten) og et todelt underskjørt til er-
statning for de underskjørtene man brukte til kor-
settet, samt kjoler som hang fra skuldrene.

Hun var heldig, for doktor Berendt Vedeler ar-
gumenterte mot artiklene i *Sundhedsbladet* i avi-
sen *Morgenbladet*.⁵ Flere damer hang seg på av-
isdebatten og Kristine svarte. Oppmerksomheten
førte til flere kunder i systuen. Den initiativrike
damen holdt i juni et foredrag i Hals konsert-
lokale for å forsvare sitt syn. Foredraget fikk for-
håndsomtale og var annonsert i de fleste avisene
i Kristiania. Kristine argumenterte godt mot den
skadelige moten og fikk vist fram klærne for sine
tilhengere. Nå begynte snøballen å rulle. Avisene
startet å skrive om henne. Blant annet gjorde ma-
leren Christian Krogh et intervju med henne for
Verdens Gang (ikke den samme avisen som i dag).⁶

Utover høsten ble hun invitert til å holde fore-
drag flere steder på Østlandet. I 1896 tok hun
selv regien og turnerte de fleste byene og man-
ge tettsteder opp til Trondheim, med foredrag
og framvisningen av sin kleskolleksjon. Hun var
også en tur i København, Stockholm og Berlin.
Aviskriveriene uteble ikke. De aller fleste var po-
sitive notiser og forhåndsamtaler, men også en
del lengre artikler med referat av hennes fore-
drag og anbefalinger av leger. Hun var smart og
brukte avisene aktivt. For eksempel gikk hun opp
i *Morgenbladet* (Kristiania) i et bukseskjørt be-
regnet på skigåing, etter å ha gått gjennom byens

Tvedelt Skjørt.

Bomuldschemilet.

mest trafikkerte gater. Hun hevdet at det ikke var
noen som hadde lagt merke til at hun har gått i et
todelt skjørt. En reporter bet på og skrev en artik-
kel om det elegante todelte skjørtet som hindret
snøen å trenge inn når man gikk på ski.⁷

I Trondheim virket det nesten som en av jour-
nalistene hadde forelsket seg etter et intervju. Han
konkluderte: «Ung, smuk, elskværdig, intelligent,
og veltalende! Hvorledes skulde ikke hun kunde
vinde Tilhængere. Af Aviserne sees, at der ved
Foredragene rundt i Byerne har været fuldt Hus.»⁸

I 1896 tok hun patent på et nytt og forbedret
brystband, som ga mer støtte for brystene, og
klærne hennes ble masseprodusert. De store bu-
tikkene tok inn kolleksjonen hennes.

Etter hvert gjengav mange norske aviser, fra
Kristiansand til Finnmark, korte notiser om virk-
somheten hennes, som for eksempel at det nå er
2000 kvinner i Kristiania som bruker undertøy et-
ter hennes mønster.⁹ Eller at mange av Kristiania
teaters kunstnerinner har gått bort fra korsettet.¹⁰

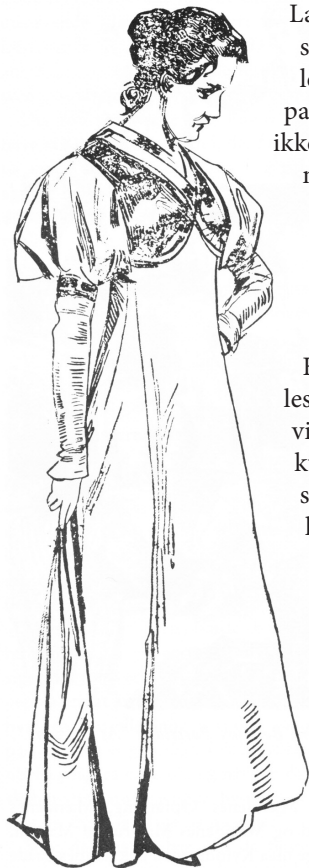
Bergens Aftenblad opplyste til og med at en fotograf i Bergen har hengt opp et bilde av henne over kassen i butikken.¹¹

I september 1897 giftet Kristine Dahl seg med den 19 år eldre overlæreren ved Katedralskolen i Bergen, Wilhelm Troye. Fordi hun var blitt en rikskjendis, skrev mer enn 24 norske aviser fra Kristiansand i sør til Tromsø i nord en notis om giftermålet. Men så avtok aviseskriveriene. Årsaken var at hun dro til utlandet.

I 1897 var Ellen White i Australia. Fordi motene endret seg til det bedre, skrev hun at «spørsmål om klesdrakten skal ikke være en del av vår nåværende sannhet ... Følg klesskikkene så lenge de følger helseprinsippene.

La våre søstre kle seg enkelt, som mange gjør, med kjoler i gode varige materialer, passende for denne tid, og la ikke spørsmålet om påkledning fylle sinnet.»¹² Det er kanskje tvilsomt om Kristine noen gang leste Whites råd. Moten endret seg sakte, men sikkert også i Norge til det bedre. Kristines klær ble fremdeles solgt noen år, men av det vi kan lese i avisene, handlet kursene hennes siden om å sy barnetøy, kanskje naturlig siden hun selv ble mor.

Hjemme igjen etter året i Europa, slo familien seg ned på Gamlehugen like utenfor Bergen. Derfra kunne overlæreren ta toget til byen. Kristine fikk fire barn, det siste ble født i 1906 bare måneder før

farens døde. I 1909 flytter enken Kristine sammen med barna tilbake til Kristiania.

I Kristiania fant den engelske damen et nytt arbeidsområde. Hun startet en organisasjon som hun kalte Framtidshjemmet, Husmødrenes landsorganisasjon i 1911. Det var en interesseorganisasjon for husmødre. Noe av det hun tok fatt på, var å utdanne tjenestepiker. Kanskje oppstod tanken fordi hun selv hadde et behov for opplæring da hun arbeidet for Ellen White? Foreningen kjøpte to gårder i Parkveien, som ble husmorskole, med internat for 25 elever. Om formiddagen var det en husholdningsskole og om ettermiddagen kurs i matlaging for unge damer som var opptatt om formiddagen.

Kristine fikk også flere offentlige oppdrag. Blant annet ble hun medlem av en trust-kommisjon oppnevnt av regjeringen og hun ble også involvert i industriforsyningsdepartementet. Dessverre ble ikke Kristine Dahl Troye mer enn 54 år. Allerede i mars 1922 døde hun av kreft i livmoren. Adventistpastoren O. S. Lie talte i bisettelsen, selv om Kristine hadde forlatt menigheten. ■

- 1 Edwin Torkelsen, *Ellen White og Norge* s. 145
- 2 Moon red., *The Ellen G. White Encyclopedia, Dress Reform* s.786-788
- 3 Astrid Bugge, *Reformdrakt i Norge* s. 24
- 4 Kristine Dahl, «En sund og naturlig Dragt for Kvinder», *Sundhedsbladet* 1895 nr. 3 s.36 og nr.5 s.70
- 5 Berendt Vedeler, *Morgenbladet* 3. mars 1895
- 6 Agder tirsdag 24.12. 1895 s.1 Agder gjengir artikkelen i VG.
- 7 *Morgenbladet* 14. februar 1896
- 8 *Bergens Annonse Tidende*, 22. oktober 1896, referat fra *Dagsposten*.
- 9 *Fremskridt* 02. desember 1896 s.1
- 10 *Vesteraalens avis*, mandag den 15. juli 1895 s. 2
- 11 *Bergens Aftenblad*, torsdag 03. 12 1896 s. 2
- 12 Moon red., *The Ellen G. White Encyclopedia, Dress Reform* s.788

Grunnlovens budskap - frihet og nåde

Den nåden som Norges konge *kan gi*, er for ingenting å regne mot den nåden som himmelens KONGE *vil gi*.

.....
Tekst: Thorvald Guleng ✍

Vi har stor grunn til å feire vår grunnlov. Vi har stor grunn til å være takknemlig overfor de 112 Eidsvollsmennene som ga oss grunnloven. Og vi er spesielt takknemlige til Christian Magnus Falsen, «grunnlovens far». Norges grunnlov er verdens nest eldste grunnlov som fremdeles er i funksjon. Det er kun USA som har en eldre konstitusjon.

RETTIGHETER OG FRIHET

Allerede i 1814 ble en rekke menneskerettigheter tatt inn i grunnloven. Det ble fastslått at ingen kunne straffes uten etter dom, og «pinlige avhør» måtte ikke forekomme. Frihetsberøvelse var bare tillatt i lovbestemte tilfeller og etter en framgangsmåte som var fastsatt i lov. Det ble satt begrensninger ved husundersøkelser, og det ble garantert for trykkefrihet. Selv om dette er en svært begrenset liste over menneskerettigheter, vurdert ut fra dagens forhold, var dette for 200 år siden en ganske progressiv liste over rettigheter som individet skulle ha vis a vis staten.

I dag har grunnloven en utvidet liste over menneskerettigheter. Alle borgere i Norge har trosfrihet og religionsfrihet. Vi har yringsfrihet, forsamlingsfrihet, organisasjonsfrihet, bevegelsesfrihet, og frihet til å forlate Norge. Videre har vi rett til utdanning og rett til arbeid. Dersom staten skal gjøre inngrep mot deg som person, må dette inngrepet ha grunnlag i lov.

Grunnloven pålegger staten plikter, og den gir individet rettigheter. Staten skal respektere deg som person. Staten skal respektere at du kan tro

som du vil, at du kan fortelle andre hva du tror og mener. At du har rett til å delta i organisert virksomhet. At din personlige frihet ikke skal begrenses fordi du mener noe annet enn statens myndigheter mener.

Er det ikke slik Gud er? Han har gitt deg frihet til å tenke og tro det du vil. Gud har ikke pålagt deg tvang til tro eller sensur på hva du skal tenke. Han aksepterer, noen ganger med sorg, at du og jeg tenker og tror som vi vil.

På den måten er grunnloven er refleksjon av Guds holdning til oss.

NÅDEN I GRUNNLOVEN

Grunnlovens paragraf 20 sier: «Kongen har rett til i statsrådet å benåde forbrytere etter at dom er falt.»

Nåden er tatt inn i grunnloven. Men den nåden som Norges konge *kan gi*, er for ingenting å regne mot den nåden som himmelens KONGE *vil gi*. Og i motsetning til den nåde som Norges konge *kan gi*, er KONGENS nåde et tilbud som han gir til *alle* mennesker. Det er ingen søknadspapirer å fylle ut.

Videre sier paragraf 20: «Forbryteren kan velge å motta kongens nåde, eller underkaste seg den idømte straff.»

Du kan velge! På en begrenset måte er dette en refleksjon av evangeliet. «Syndens lønn er døden, men Guds nådegave er evig liv i Kristus Jesus, vår Herre» (Rom 6,23).

Valget er vårt. Nåden blir tilbudt oss alle. Vil vi motta KONGENS nåde?

Kjære alle sammen, la oss fryde oss i den frihet som Norges grunnlov gir oss. Og la oss glede oss og hvile i KONGENS nåde. ■

Trygve Andersen

VI VIL GJERNE VÆRE LYSBÆRERE

Glimt fra Tyrifjord Høyere Skole i *Evangeliets Sendebud* 1961-1962.

Tekst: Trygve Andersen

En dag for ikke lenge siden leste jeg i *Evangeliets Sendebud* fra 1961 og 1962; det er nå 60 år siden. Og det slo meg at daværende rektor Trygve Åsheim var veldig flink til å informere om forholdene på Tyrifjord Høyere Skole. Jeg merket meg også at elevlista som var på trykk høsten 1961, inneholdt ganske mange av *Senioren*s nåværende lesere. Og jeg tenker da at noen klipp fra artiklene, og noen bilder, kan være interessante å «mimre» om, både for dere som var elever det skoleåret, og for oss andre.

Først et lite avsnitt fra *Evangeliets Sendebud* nr. 11-1961:

«Det er virkelig en strålende ungdomsflokk som fyller THS. Se dem i klasserommene når de er i full gang med sine studier. Eller se dem i kapellet dag etter dag når vi samles til andakter og møter. Se inn i de unge, tindrende øyne. Hør

deres sang, bønn og vitnesbyrd. Du vil bli overbevist om at en slik ungdom er våre menigheters største skatt,» skriver Åsheim.

Så noen avsnitt fra nr. 12-1961, en artikkel med overskrift «Vel begynt er halvt fullendt!»:

«Den som kommer til Røyse en desemberkveld, kan nok ha vanskelig for å ta seg frem i mørket langs bygdeveien. Men det varer ikke lenge. Snart ser du lysene som markerer veien ned til skolen. Og der er det lyst. Fra klasserom og korridorer, fra kjøkken, spisesal og kapell stråler lyset ut. Mørket split-

tes. Ikke uten grunn sier våre granner på den andre siden av fjorden at skolen ser ut som en amerikabåt der den ligger i skråningen over Tyrifjordens mørke flate, med sine hundre meter lange rekker av opplyste vinduer. Det er slik vi gjerne vil at det skal være. Vi vil gjerne være lysbærere. Vi vil gjerne at lyset skal stråle ut og skinne vidt omkring ...

Dette med å være «snar i snuen» er ganske viktig når man har så mange ting å passe på som det er på en skole som vår. Og så er det hyggelig å bli

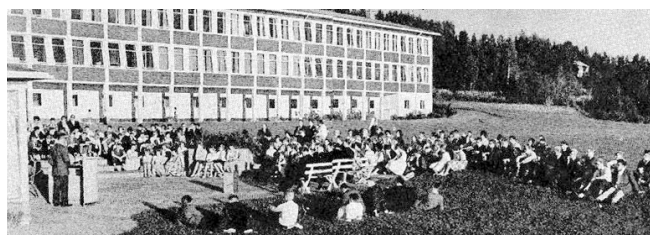
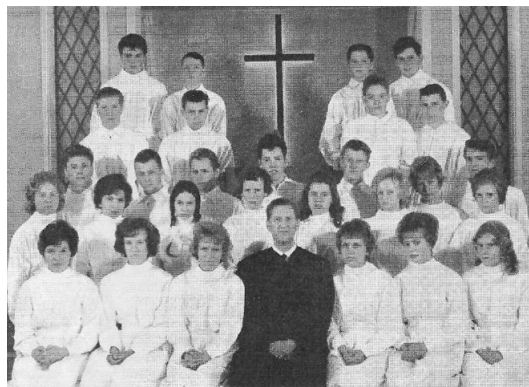
satt i riktig godt humør når en våkner også. Dette sørger Edwin Torkelsen for. Han er på pletten straks det har ringt til «oppstandelse». Lydbåndet er klart – snart fylles skolen av kvikke, gode morgenmelodier. De som vasker seg og kler seg om morgenen, kan ikke klage over at de ikke har musikk til arbeidet. Etter ti minutters forløp avbrytes sendingen. Edwin Torkelsens stemme lyder utover som om han var en rutinert hallomann. Først et hyggelig «god morgen» Og så f.eks.: «Det er i dag mandag den 4. desember. Det er klart pent vær og temperaturen er minus 2 grader celsius. Utsikter til litt snø utpå dagen.» Så gjentar han værmeldingen på engelsk like sikkert som var det sending fra BBC. ... «Om ti minutter er det andakt», sier bror Torkelsen. Og så er det litt musikk igjen før andaktsklokkene kaller.

Det er gledelig å se den store elevskaren fylle kappellet kl. 6.50 hver morgen. Det er en god og verdig måte å begynne arbeidsdagen på. Vi må igjen minnes Mathias Orheims kjente ord: 'Det venaste syn som eg fær sjå, er unge på kne for Gud.'

I nr. 1 1962 skriver Åsheim igjen, med overskrift «Med tillitsfull forventning inn i det nye år». «En av de spesielle faktorer i elevenes åndelige utvikling er bønneuken. Nå er den gått over i historien for denne gang. Men selv om den er borte, har vi erfaringene og minnene igjen. Det har vist seg meget gunstig å ha en predikant som kan tilbringe hele uken på skolen. Predikanten skal ikke bare holde møter. I enda større grad er han sjelesørger. Etter to-tre kvelder er han kommet på bølgelengde med elevene. De synes de kjenner ham,

og han dem. Og så begynner det store og betydningsfulle arbeid når predikanten innbyr elever til å komme til sitt værelse til private samtaler. At det er et behov for denne hjelp, viser de køer av elever som til tider venter på tur til å komme inn til predikanten. Dette året hadde vi besøk av pastor Eric Erenius fra Sverige. Hans forkynnelse nådde hjertene. Ikke mindre enn 16 unge bekjente at de overga seg til Gud for første gang, i bønneuken i år. Det var samtale, bønn og bibellesning. Det var bekjennelse, anger og overgivelse – og frelsesglede.»

Så til slutt fra nr. 5 1962. Det er da Alfred Lie som skriver, med overskrift «En uforglemmelig dag». «Sabbaten den 7. april vil stå som en av årets uforglemmelige dager for dem som fant veien til vår kirke i Drammen den dagen, og det var mange. ... Ettermiddagens dåpsgudstjeneste ble dagens høydepunkt. Like før møtet begynte, inntok 30 dåpskandidater sine plasser i kirken. 28 av dem var elever fra THS. Gjennom sang, bønn og preken ble vi alle velsignet og stemt til andakt før dåpshandlingen tok til.» ■

Per de Lange

ARTIKKEL NR. 7 I SERIEN OM
FOLKEHELSE-VITENSKAPENS RØTTER

DEN INDUSTRIELLE REVOLUSJON OG FOLKEHELSEN (1800-1875)

Tekst: Per de Lange

*”Sataniske hjul som sorte tepper i tunge folder
dekker hver eneste nasjon.*

*Jeg ser det grufulle arbeid med mange hjul,
hjul utenpå hjul, og tyranniske tannhjul,
i tvangens evige rundgang.”*

William Blakes beskrivelse av industrialismens baksider griper oss fortsatt. Maskinenes seiersmarsj for økonomisk vekst hadde sin pris i form av sykdom og lidelse. Men folkehelsen fant likevel en løsning.

Jerome Blanqui skrev *Den industrielle revolusjon* allerede i 1837. England, Frankrike og Belgia ledet an, mens tyskerne og amerikanerne fulgte etter. Hvorfor lage bare 10 tepper på en dag når maskiner kunne lage flere hundre? Bedret kommunikasjon ble det neste tiltaket, slik som nye kanaler og veier i England. Så ble 'jernhesten' oppfunnet med dampmaskin, for nye krefter i alt, fra jernbane og båter til hjul og stansmaskiner.

DE FATTIGE OG ARBEIDERNE

De fattige var lokalmyndighetenes ansvar, ifølge den gamle fattiglovgivningen i England. Men selv om 'arbeidshusene' aldri ble noen suksess, åpnet de samfunnets øyne for de fattiges helseproblem. Fattigforsorgen utgjorde nemlig en prinsipiell nøtt. En lov av 1661 hindret fattige og arbeidssøkende i å reise utenfor eget sogn for å finne arbeid. Nye tanker fra for eksempel Joseph Priestly gjorde sitt:

«Når mennesker får fungere for seg selv, vil de etter hvert ta ansvar for egen livssituasjon og gjøre sitt til å bedre den.» Fattigloven av 1834 gav nye muligheter for å flytte og søke arbeid i fabrikkbyene.

Byveksten med industrisentre ble enorm. Fra 1801 til 1841 ble innbyggertallet fordoblet i byer som London, Leeds og Huddersfield. Men samtidig steg dødeligheten i de samme byene til det dobbelte per capita. Med fokus på økonomisk vekst, ble kvaliteten på arbeiderhusene sekundær. De var for få, for små og for dårlige.

Parker og andre velferdstiltak fantes ikke, mens puber dukket opp i overmål. Vann- og sanitærforhold ble til dels oversett. Avfall ble kastet over gjerdet ved enden av gata. Rennende vann og vannklosett fantes knapt. Eksempelvis i Manchester og Ashton benyttet henholdsvis 250 mennesker og familier to utedoer. Noen hadde ellers en 'necessity', en sinkbalje, i bakgården som alle benyttet. Hver morgen ble også den båret gjennom stue og kjøkken og tømt over gjerdet ved enden av gata. 70 prosent av befolkningen i industribyene var manuelle arbeidere. De levde som beskrevet ovenfor. Leger med syn for problemene foretok befolkningsstudier for å dokumentere uvesenet og behovet for tiltak.

FABRIKKER OG GRUVER

Arbeidsøkter på 12-15 timer i døgnet, skitne og uventilerte arbeidsrom, utstrakt bruk av barn og kvinner i gruver på grunn av mindre kroppsstørrelse, foruten farlige arbeidsforhold, stor oversy-

kelighet og overdødelighet hos arbeiderne er blant innholdet i sjokkrapportene. Barna fikk ingen skolegang og slet seg ofte ut før voksen alder.

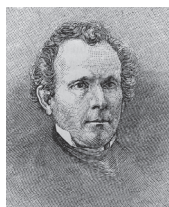
Rapportene sjokkerte nok det viktorianske England både på grunn av leve- og arbeidsvilkårene, men også mangelen på skolegang, religiøs undervisning og upassende samkvem mellom kvinner og menn i gruver og på fabrikker. Lover om regulering av arbeidstid og arbeidsforhold kom etter hvert. Men det tok tid. Hjelpen kom helst fra utrettelige forskere og samfunnskritikere, foruten samtidens epidemier, slik som kolera, tyfus, difteri, gul feber og kopper.

Årsaksbildet for sykdom ble ikke løst før senere på 1800-tallet. Miasma-teorien hadde vært levende siden oldtiden, da epidemiutbrudd ble forklart med atmosfæriske forhold, stjernenes stilling eller stillestående vann. Men smitteteoriene var på vei. John Snow, lege og forsker i England, benyttet disse teoriene i 1854 da han stanset en koleraepidemi i London. Han fant at årsaken var i vannpumpen i Broad Street, vannkilden for alle de syke.

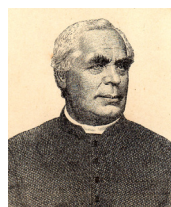
INITIATIV FRA FRIVILLIGE ORGANISASJONER

En rekke frivillige og veldedige organisasjoner, kristne menigheter, avholdsbevegelser og sosialistbevegelsen ga viktige folkehelsebidrag i disse årene. Noen startet i Europa, andre i USA. Noen drømte om bedre tider, slik som Millerbevegelsen. Andre ønsket tiltak for arbeids- og boforhold, rusmiddelbruk og kostholdstilbud her og nå. I Tyskland reiste presten Sebastian Kneipp omkring med sitt brød, som fortsatt blir spist i Norge. I USA turnerte en annen prest, Sylvester Graham, med sitt grovbrød, som danskene fortsatt spiser. Brødrene John og Willy Kellogg endret manges frokostvaner med tilbud om cornflakes og andre kornblandinger, foruten peanøttsmør og vegetariske retter.

Blant de som engasjerte seg for en bedre livsstil med hensyn til mat og mosjon, rusmidler og røyk, boforhold og hvile m.m, kan nevnes Frelsesarmeen, Metodistkirken og Adventistkirken. Carl Ottosen i Danmark brakte det nye til Norden

Sylvester Graham

Sebastian Kneipp

John Harvey Kellogg

– med ‘Persilleslottet’ Skodsborg Badesanatorium. *Sunnhetsbladet*, grunnlagt i 1881, var bygget på forløpere i USA. Forfatteren Ellen White skrev blant annet boken *Helse og livsglede*. Den fikk markert betydning for folkehelsen. Tanken om åtte helsenøkler er sentral i boken, en lettfattelig oppsummering av et helhetlig og utvidet helsebegrep. Hun ser menneskets helse og velvære som del av en større sammenheng.

KONKLUSJON

Årene 1800-1875 imponerer oss. På den ene siden har vi den industrielle og økonomiske veksten. På den andre siden klarte man midt i alle industrihjulene å gjenoppdage folkehelsehjulet. De store problemene som oppstod i de nye industri-sentrene hadde sine paralleller i antikken og middelalderen. Vann og kloakk, boforhold og arbeidsforhold, mat og sosiale tiltak hadde vært tema også i flere tidligere perioder med gode forslag til løsninger. Landevinningene deres var vel kjent i samtidens litteratur. Men entreprenører og politikere på 1800-tallet ønsket tydeligvis ikke å benytte seg av slik innsikt og metode.

Som til andre tider og i mange andre lag var det de frivillige organisasjonene, de altruistiske ressurspersonene, som våknet først. Flere kristne menigheter engasjerte seg. Da Det norske Arbeiderpartiet ble grunnlagt mot slutten av 1800-tallet – på Avholdshuset i Arendal – var flertallet av de fremmøtte metodister. Frelsesarmeen og adventistene engasjerte seg også i ulike land. Helsedefinisjonen fra Verdens helseorganisasjon (WHO) ble med andre ord uttrykt lenge før WHO ble grunnlagt: «Helse er ikke bare fravær av sykdom og lidelse, men individuelt og optimalt fysisk, mentalt og sosialt velvære.» ■

Roger Robertsen

Hva er HASDA Norge?

Og hva kan vi få oppleve når den fysiske utstillingen er på plass? Kanskje kan vi sitte ved Mattesons arbeidsbord, og spille på hans orgel?

.....
 Av Roger Robertsen, leder for HASDA Norge

HASDA er Historisk Arkiv for Syvendedags Adventistkirken i Norge. Foreløpig har vi ca. 57 paller med arkivalier samt et rullearkiv på et fruktlager på TVS-låven. Skolen bygger imidlertid nytt skolebygg for el-fag-linjen, og DNU har sikret seg første etasje (ca. 250 kvm) til HASDA. Vi regner med at det står ferdig i løpet av august i år, slik at innflytting kan begynne i september.

Det er nok unødvendig å minne om dette kjente utsagnet fra Ellen G. White:

«Vi har intet å frykte for fremtiden unntatt dette at vi skulle glemme måten Herren har ledet oss på i vår tidligere historie.»

HASDA har en mengde skriftlig materiale, bilder og gjenstander som illustrerer, synliggjør og bevisstgjør vår historie og den oppgaven Gud har gitt adventfolket i Norge.

Vi trenger frivillige til å assistere med digitaliseringsarbeid, skanning, innføring av skriftlig historisk materiale i datasystemet vårt, bildearkivering, samt hjelp til utviklingen av selve dataverktøyet vi skal benytte videre fremover. Dette siste er faktisk det første vi nå griper fatt i. Vi ser også etter reklamepersonell til å assistere med utviklingen av en utstilling av arkivaliene, data- og arkivkyndige, andre med bakgrunn i bibliotekfaglige sammenhenger, osv.

Det vil ta tid å systematisere samlingen, men på sikt vil det forenkle prosessen med å finne bakgrunnsinformasjon om enkeltpersoner, lokal menighetshistorikk, skjellsettende begivenheter i SDA-sammenheng, oppstart og drift av skoler og institusjoner, og mye mer.

Drift og utvikling av HASDA-senteret skal skje på dugnad, så her gjelder det ikke å miste tålmodigheten, men når grunnrisset og den fysiske utstillingen er på plass, blir det innvielse der Mattesons arbeidsbord, samt hans orgel og mye mer vil bli vist frem og faktisk tatt i bruk, for orgelet er restaurert av en av Norges fremste spesialister. Matteson var jo svært musikalsk, og salmeboken vår har fem sanger fra hans penn og hjerte.

Ta kontakt hvis du opplever at du kan hjelpe til med noe av det vi har nevnt, det vil være svært så kjærkomment og verdifullt! ■

Norges eldste blekkhus (donasjon til HASDA).

TORBJØRNS BIBELQUIZ

AV TORBJØRN HALVORSEN
(SVARENE STÅR PÅ SIDE 15)

- 1 Hva het mannen til Noomi?
- 2 Hva het sønnene til Noomi?
- 3 Hvor flyttet Noomi med familien?
- 4 Hva het Noomis svigerdøtre?
- 5 Da Noomi ble enke og hadde mistet sine sønner, ville hun reise tilbake til Israel. Hennes ene svigerdatter ble ikke med, men den andre sa noen velkjente og kjærlige ord. Kan du gjengi dem?
- 6 Hvor bosatte de seg i Israel?
- 7 Her møtte Noomis svigerdatter en mann. Hva het han?
- 8 Hvilken rolle hadde mannen i forhold til Rut, svigerdatteren til Noomi?
- 9 Hvor mye korn fikk svigerdatteren til Noomi av løsningsmannen?
- 10 Hva het sønnen dette paret fikk etter at de giftet seg?

Ove S. Berntsen

Troen, Skriften, geirfuglen og mennesket

.....
Av Ove S. Berntsen

NÅR TROEN BÆRER EN ANNEN

Jesus var alt for oss, også den store legen. Og en dag kom han til sin egen by, Kapernaum. Da bar de til ham en som var lam og lå på en bære. De var fire mann, og da Jesus så *deres* tro, sa han til den lamme: «Vær frimodig, sønn, dine synder er tilgitt.» Det var viktigst for mannen, men han ble også helbredet. For Jesus så *deres* tro. For det første merker vi oss hans fellesskap med alle mennesker: Han tok våre plager og bar våre sykdommer. Slik er Gud. For det andre forstår vi at *vårt* fellesskap er av stor betydning i troens biotop. Når vi trøster og bærer hverandre, gir vi også et riktig bilde av Gud.

SKRIFTEN ER LIVETS PARTITUR

Hvis vi vil forstå kristendommen, må vi lese både *boken* og *livet*. For også livet er stort og hellig. Atskilt fra livet blir Bibelen lett til døde bokstaver og tom lærdom. Teologen Harry Månsus sammenligner Skriften med partituret, notene til livet. De fungerer bedre i konsertsalen enn ved skrivebordet. Bibelen er den beste fortolker av jordens blomstrende, brusende liv. Ja, livstolkning og bibeltolkning hører naturlig sammen. Gud i evigheten meldte seg inn i tiden for å gi oss *liv* og *overflod*. «I ham var liv, og livet var menneskenes lys.»

FRA GEIRFUGLENS PERSPEKTIV

I 1844 ble geirfuglen utryddet, etter en hodeløs og hjerteløs nedslakting. Geirfuglen har en appell som ikke lar seg beskrive med ord, sier Errol

Fuller, som er ekspert på fugler som har forsvunnet fra faunaen. Han kaller geirfuglen *utryddelses superstjerne*. Vi forstår årstallet som avslutningen av den lengste tidsprofetien i Bibelen. Etter to tusen tre hundre kvelder og morgener skal helligdommen igjen få sin rett. Det er flere tolkninger av hva det betyr. Er det mulig å se spørsmålet fra geirfuglens perspektiv? Medfølelsen er jo den røde tråd i Jesu lære, han som «tabernaklet» iblant oss. Og i 2022 er medfølelsen et økologisk grunnmotiv. *Kyrie eleison*.

MENNESKET ER EN BØNN I SEG SELV

Hvis vi er *mennesker*, kan vi ikke unngå tankene, og tankekorsene. For det er alltid spørsmål til svarene. Undringen er en del av livsviljen. Hva er det som er bak alt vi ser og vet? Og bak, og bak igjen? Det blir fortalt om en doktorgradsstudent som spurte Albert Einstein: Finnes det i hele verden noe mer som vi kan utforske for å skrive en banebrytende avhandling? Finn ut noe om bønn. Noen må finne ut noe om bønn, svarte Einstein. Men mennesket er en bønn i seg selv. Ja, ønsket om å be, er allerede en bønn. Paradokset er at selv om avstanden mellom oss og Gud er uendelig, er fortroligheten mulig.

VI FÅR LOV TIL Å VÆRE MED I DANSEN

Om Gud kan vi bare tale i lignelser og metaforer. Han er den han er, hans navn er et fremmedord. Vi forstår heller ikke treenigheten, at Gud er tre i én. Tre kloke menn i oldkirken skildret guddommen som et dynamisk samspill, en trinitarisk dans, en sirkulær bevegelse. Han er ikke objekt for

lineær tenkning. Jeg er i Faderen og Faderen i meg, sier Jesus. Jeg vil be Faderen, og han skal gi dere en annen talsmann, sannhetens Ånd. Han skal vitne om og forherlige meg. Alt det Faderen har, er mitt. Og han ber om at vi alle må være ett, likesom du, Far, er i meg og jeg i deg (Joh 14-17). Vi får lov til å være med i dansen, med ånd, sjel og legeme.

GUDS SMÅ APOSTLER

Et ordtak fra før i tiden sier om framtiden: Hvis du tenker et år fram, sår du korn. Hvis du tenker ti år fram, planter du trær. Og hvis du tenker hundre år fram i tiden, tar du vare på barn og unge mennesker. De er framtiden. De er Guds apostler, som han hver dag sender ut for å si noe om kjærlighet, håp og fred. De er en hilsen fra himmelen. Og jo lenger vi får lov til å være barn, jo bedre står vi rustet til å være voksen. Men barndommen er en skjør tid, og de små trenger en god far og mor på jorden, slik vi har en god Far i himmelen. Da er det sant som Olav Aukrust skriver: «Du barnesjel som glad her sviv, du gjev meg lækjedom og liv.»

VÅRT «PARTIPROGRAM» ER HIMMELSK

Er det typisk norsk å være god? Som regel er vi i alle fall stolt over vår nasjonalitet, selv om vi er et lite land i verden. Og noen ganger ser vi opp til våre myndigheter og gleder oss over det de gjør. Men for den som tror på Jesus Kristus, er det en enda større grunn til stolthet. Vi har vår borgerrett i himmelen. Eller som det står i en annen oversettelse: Vi er en himmelkoloni. Ordet for borgerrett er *politeuma*, som vi assosierer med den greske bystaten, *polis*. En troende er ikke apolitisk, men «partiprogrammet» er himmelsk. Det bærer preg av kjærlighetens makt, og den er mer enn mulighetens kunst. ■

QUIZ-svar

• **Svar 1: Elimelek** (Rut 1,2). Mannen het Elimelek, hans kone Noomi og de to sønner Mahlon og Kiljon. De var av Efrat-slekten, fra Betlehem i Juda. • **Svar 2: Mahlon og Kiljon** (Rut 1,2). • **Svar 3: Til Moab** (Rut 1,2). • **Svar 4: Orpa og Rut** (Rut 1,4). De tok seg moabittiske koner. Den ene het Orpa, den andre het Rut. De ble boende der i omtrent ti år. • **Svar 5: «Dit du går, vil jeg gå, og hvor du bor, vil jeg bo. Ditt folk er mitt folk, og din Gud er min Gud. Der du dør, vil jeg dø, og der vil jeg begraves. Måtte Herren la det gå meg ille både nå og siden hvis noe annet enn døden skal skille meg fra deg!»** (Rut 1,16.17). • **Svar 6: Betlehem** (Rut 1,22). Slik vendte Noomi hjem, og svigerdatteren, moabittkvinnen Rut, fulgte med henne tilbake fra Moabs sletteland. De kom til Betlehem da bygghøsten tok til. • **Svar 7: Boas** (Rut 2,8). Da sa Boas til Rut: «Hør, min datter! Gå ikke for å sanke aks på noen annen åker. Gå ikke herfra, men hold deg til tjenestejentene mine.» • **Svar 8: Han var løsningsmann** (Rut 3,9). «Hvem er du?» spurte han. «Jeg er Rut, tjenestekvinnen din», svarte hun. «Bre kappen din over meg, for du er løsningsmann.» • **Svar 9: Seks mål bygg** (Rut 3,17). «Disse seks mål bygg ga han meg, for han sa: Du skal ikke komme tomhendt hjem til din svigermor.» • **Svar 10: Obed** (Rut 4,17). Nabokonene ga ham navn og sa: «Noomi har fått en sønn!» De kalte ham Obed. Han fikk sønnen Isai, som ble far til David.

Senioren

Organ for

SYVENDE DAGS ADVENTISTKIRKENS SENIORFORENING

Adresse: Postboks 124

3529 Røyse

Bank: 3000 26 41867

Org.nr: 997 229 231

Nett: www.sdasenior.no

Leder

FINN MØLLER NIELSEN

Helgerødv. 106A, 3233 Sandefjord

Telefon 992 49 714

finn.moller.nielsen@hebb.no

Sekretær

KNUT STØRKERSEN

Magasinveien 3, 3330 Skotselv,

Telefon 911 88 585

knuthst@gmail.com

Kasserer

LEONARD LØVOLL

Langøyvegen 13. 6014 Ålesund

Telefon 91649500

leonard@lovoll.no

Redaktør for *Senioren*

OVE BERNTSEN

Øvre Grøndokkvei 35, 3531 Krokkleiva

Telefon 41223217

oselme-b@online.no

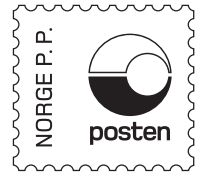
Senioren kommer ut fire ganger i året og sendes til alle medlemmer av SDA Seniorforening. Medlemskap tegnes ved å sende kr 200 til bankkonto nummer 3000 26 41867.

Gaver til bladet eller Seniorforeningens aktiviteter, sendes også til konto 3000 26 41867. Mange takk!

Oppsigelse av medlemskap gjøres via sekretæren.

Tips, artikler og bildestoff til bladet sendes redaktøren.

Returadresse
Senioren
Knut Størkersen
Magasinveien 3
3330 Skotselv

For tiden prøver jeg å rydde opp i gamle papirer og bilder, og kom da over dette bildet fra årsmøtet i Nordnorsk distrikt på Melbu i juni/juli 1980, skriver Willy Hugstmyr. Det var en gang... Slik begynner alle eventyr. Men dette var en virkelighet for bare 42 år siden. Ved dette årsmøtet ble Terje Bjerka valgt til formann etter Johan Elisenberg. Jeg tror det var 16 pastorer tilstede og bare tre av dem lever. Venstre side: Arvid Dyresen, Rolf Kvinge, Finn Opsahl, Rolf Berge Hansen, Paul Sundquist, Arne Friis, Thoralf Fønnebø, David Jensen, Alfred Berger, Robert Hansen, Magne Rosén. I midten: Alf Andreassen. Høyre side: Jens Madsen, Johan Elisenberg, Terje Bjerka, Paul Frivold. Flertallet av menneskene på bildet er døde, men jeg kjenner igjen noen – blant dem som har gått foran og bygd opp NND.